

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

**Факультет психології
Кафедра загальної психології
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Освітні програми:

1. Психологія.

2. Клінічна та реабілітаційна психологія

Спеціальність: 053 Психологія

Галузь знань: 05 Соціальні і поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри загальної психології
Протокол № 2 від “09.10.2023”

Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Психологія релігії
Викладачі	Москалець Віктор Петрович, Карп'юк Юлія Ярославівна
Контактний телефон викладача	0991901204 – В. Москалець. 0509112701 – Ю. Карп'юк
E-mail викладача	victor.moskalets@pnu.edu.ua – В. Москалець. yulia.karpyk@pnu.edu.ua – Ю. Карп'юк
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 годин

2. Анотація до навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психологічні аспекти релігійних феноменів. Основний об'єкт – психологія релігійності. Основні методи: інтерв'ю; персоніологічно-діагностичні тести; маєвтика (сократичний діалог), скерована на пошук саногенних ціннісних орієнтацій і смислу життя.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування професійних компетентностей, пов'язаних з науковою психологією релігії.

Основними цілями вивчення навчальної дисципліни є формування розуміння та здатності вирішувати складні проблеми, завдання й задачі, пов'язані з психологією релігії в процесі професійної діяльності, що передбачає формування компетентностей, які забезпечують такі здатності:

- застосовувати знання з психології у практичних ситуаціях;
- проводити дослідження, пов'язані з психологією релігії на належному теоретичному рівні;
- генерувати нові ідеї (креативність);
- виявляти, ставити і вирішувати проблеми, пов'язані з психологією релігії;
- діяти на основі гуманістичних морально-етичних міркувань (мотивів);
- розробляти проекти, пов'язані з психологією релігії та керувати ними;
- надавати консультаційно-психологічну, психокорекційну, психотерапевтичну допомогу на гуманістично-психологічних науково-теоретичних засадах;
- приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах,

зокрема в екстремальних і кризових, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності: У системній взаємодії з іншими навчальними дисциплінами освітніх програм: 1. «Психологія» та 2. «Клінічна і реабілітаційна психологія» (далі – ОП1 і ОП2) формувати й розвивати такі загальні компетентності (далі – ЗК), фахові компетентності (далі – ФК), досягати таких програмних результатів (далі – ПР):

Інтегральна компетентність - здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити і вирішувати психологічні проблеми.

ЗК5. Здатність цінувати й поважати різноманітність і мультикультурність.

ЗК6. Здатність діяти на основі морально-етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК9. Здатність мотивувати людей і рухатися до спільної мети.

Фахові компетентності:

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології, зокрема для створення безпечного психологічного середовища

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно-та мультидисциплінарних командах.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Програмні результати навчання:

ОП «Психологія»

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми з психологічних та гендерних питань у різних сферах суспільного життя, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності, зберігати конфіденційність особистої

інформації

ОП «Клінічна та реабілітаційна психологія»

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, консультування тощо) провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності, зберігати конфіденційність особистої

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових, зокрема гендерних, підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПР12. Застосовувати відповідну наукову інформацію щодо вирішення проблем профілактики, збереження, відновлення здоров'я та реабілітації, оцінювати їх за критеріями адекватності.

ПР13. Ефективно взаємодіяти з колегами у моно- і мультикультурних командах.

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3-й	053 Психологія	2-й	Нормативний

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни		
Вид заняття	Загальна кількість годин	
лекції	12 – очна	6 - заочна
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 – очна	6 - заочна
самостійна робота	60 – очна	78 – заочна

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість годин		
	лекції	семінар. заняття	самоств. робота
Тема 1. Психологія релігії як галузь психологічної науки. 3 історії психології релігії. 1. Предмет психології релігії. 2. Методи психології релігії. 3. становлення та розвитку психології релігії	2 (оч.) 2(заоч.)	2 (оч.) 2 (заоч.)	6 (оч.) 8 (заоч)
Тема 2. Психологія релігійної віри. 1. Основний психологічний зміст нерелігійної та релігійної віри. 2. Мотивація віри в Бога. 3. Індивідуальний релігійний досвід. Навернення. 4. Вплив сім'ї на формування релігійності неповнолітніх. 5. Типи віри в Бога і типи релігійності особистості. 6. Основні психологічні особливості нетрадиційних культів (сект). 7. Гуманістичні й авторитарні релігії та конфесії. 8. Благодатний психопрофілактичний і психотерапевтичний потенціал гуманістичної релігії.	2 (оч.) 2(заоч.)	2(оч.) 2 (заоч.)	6 (оч.) 8 (заоч)
Тема 3. Психологія релігійної моралі 1. Основний психологічний зміст гуманістичної моралі, моральності та духовності особистості. 2. Психологічні аспекти християнської моралі. 3. Психологія «розумного егоїзму» з позицій християнської моралі. 4. Основний психологічний зміст моралі іудаїзму, ісламу, буддизму.	2 (оч.)	2 (оч.)	8 (оч.) 8(заоч)
Тема 4. Психологія магії та анімізму. 1. Психологічні основи первісної магії. 2. Основний психологічний зміст анімізму. 3. Психологія утворення анімістично-магічних комплексів та їх трансформації в релігійні уявлення і культ.		2 (оч.)	8 (оч.) 10(зао)
Тема 5. Психологічні аспекти культового елементу релігії. 1. Основний психологічний зміст релігійного культу. 2. Психологія співвідношення морально-етичного вчення та культу у християнстві. 3. Соціально-психологічні механізми релігійно-культових відправ. 4. Психорегулятивний потенціал релігійно-культової символіки та релігійно-культового мистецтва. 5. Емоційна динаміка психіки віруючих у процесі культових дійств. 6. Психологічні аспекти сповіді й молитви. 7. Психологічні особливості релігійної медитації.	2 (оч.) 2(заоч.)	2 (оч.) 4 (оч.) 2 (заоч.)	8(оч.)10 (зао) 8 (оч.) 10 (зао)

Тема 6. Релігійність як риса українського національного характеру.	2 (оч.)	2 (оч.)	8 (оч. 12 (заоч.)
1. Чинники релігійності як риси українського національного характеру. 2. Гуманістичний тренд релігійності українства. 3. Роль Православної церкви України та Української греко-католицької церков у збереженні та зміцненні української національної самосвідомості. 4. Психологічні тенденції релігійності в сучасній Україні.		2 (оч.)	8 (оч. 12 (заоч.)
ЗАГАЛОМ:	12 (оч.) 6(заоч.)	18 (оч.) 6 (заоч.)	60 (оч 78 (заоч.)

7. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання	<p>Основними критеріями оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни (далі – н. д.), є: - своєчасне й у повному обсязі виконання всіх навчальних завдань, передбачених н. д.; - обсяг і глибина знань навчального матеріалу за змістом н. д., які містять рекомендовані літературні джерела; - вміння самостійно аналізувати феномени, що вивчаються, у їх системних взаємозв'язках та розвитку; - розуміння принципів застосовування методів психології релігії на практиці; - вміння застосовувати теоретичні положення психології релігії в процесі науково-дослідної та практичної роботи.</p> <p>Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, де 50 балів відводиться на оцінку усних та письмових відповідей студентів на семінарах (тестування, презентації, виконання самостійної роботи та контрольної роботи) і 50 балів – на оцінку відповідей на екзамені.</p> <p>Поточний та модульний контроль (50 балів). На семінарських заняттях студенти за усну та письмову відповіді, зокрема тестування можуть отримати максимум 5 балів. Студенти здійснюють огляд літератури за ключовими поняттями теми, анотують та конспектують першоджерела, оформляють відповіді на питання семінару у вигляді асоціативних малюнків-схем, таблиць, аналізують проблематику психології релігії та дискутують. Усне опитування студентів може бути індивідуальним та фронтальним.</p> <p>Оцінка «відмінно» ставиться за наявність у студента вичерпних і правильних знань основної проблематики курсу.</p>
-----------------------------	--

Знання мають бути осмисленими, що виявляється у повноті та адекватності їх пояснення. Здатність виконувати завдання не лише репродуктивно, а й з елементами креативності.

Оцінка «добре» ставиться за наявність у студента знань більшості основних питань н. д. Знання адекватні, але розуміння неповне (студент формально відповідає правильно, однак аргументовано пояснити каузальні зв'язки може не завжди).

Оцінка «задовільно» ставиться за наявність у студента фрагментарних знань з дисципліни, які він не завжди правильно розуміє і недостатньо повно та аргументовано вербалізує (висловлює).

Оцінка «незадовільно» ставиться за відсутність у студента знань головних проблем н. д. або за часткові знання, які він неправильно розуміє і трактує.

Самостійна робота (далі – с. р.) поділяється на базову та додаткову. Базова с. р. – це підготовка до аудиторних занять і контрольних заходів. Результати с. р. виявляються в активності й успішності студента на практичних заняттях, в успішному виконанні контрольних робіт, тестових завдань тощо. Базова с. р. включає: опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури; огляд літератури та електронних джерел; підготовку до всіх форм поточного контролю; систематизацію вивченого матеріалу перед семестровим екзаменом. Додаткова с. р. спрямована на поглиблення й закріплення знань студентів, розвиток аналітичних навичок з проблематики н. д. Вона включає: аналіз наукових публікацій створення термінологічного словника, таблиць, малюнків-схем, мультимедійної презентації і т. ін.

С. р. максимально оцінюється залежно від її виду: конспект понять – 2 бали; оформлення таблиці – 2 бали, малюнка-схеми – 2 бали; самостійне знаходження інтернет-ресурсу, пов'язаного з психологією релігії та конспектування його – 2 бали; оформлення результатів дослідницької роботи – 3 бали. Сукупна кількість балів за с. р. – 15 балів.

Конспект с. р. студент здає за 10 днів до тижня КСР (контролю самостійної роботи).

Вимоги до оцінювання с. р.: 2 бали виставляється, якщо завдання здані вчасно і в повному обсязі з дотриманням правил академічної доброчесності. 1 бал – якщо завдання не здано у повному обсязі або невчасно. 0 балів – якщо завдання не здано. Вимоги до оцінювання дослідницької роботи (далі – д. р.): 3 бали виставляється, якщо завдання актуальне, виконано вчасно

і в повному обсязі, відповідає обраній темі та меті, є доступним для аудиторії, використовуються унаочнення, дотримана логічна структура виступу. 2 бали – якщо завдання актуальне, виконано вчасно, але не в повному обсязі, є упущення й помилки; відповідає обраній темі і меті, загалом доступне для аудиторії, але унаочнення не використовуються, логічна структура виступу дотримана загалом. 1 бал – якщо завдання актуальне, виконано вчасно, але не в повному обсязі, є помилки; мало відповідає обраній темі і меті, малодоступне для аудиторії, унаочнення не використовуються, не дотримана логічна структура виступу. 0 балів – якщо завдання не виконано.

Для оперативного опитування студентів на семінарських заняттях використовується тестовий контроль знань. Для цього передбачені завдання: вибір однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих; встановлення правильної відповідності; встановлення логічні пари. Сукупна кількість балів за тест – 5.

Завдання з вибором однієї правильної відповіді передбачають перевірку низки знань, умінь, навичок (знання термінів, процесів тощо, уміння конкретизувати, виокремлювати головне, визначати, причини тощо). Завдання вважається виконаним, якщо студент вказав правильний варіант відповіді. Оцінка – 0,5 бала.

Завдання на встановлення правильної відповідності. Пропонується перелік феноменів, позначених буквами. Їх необхідно розташувати у правильній послідовності. Правильна відповідь – 1 бал.

Завдання на встановлення правильної відповідності (логічні пари). До кожного завдання подано інформацію, позначену цифрами (лівий стовпчик) та буквами (правий стовпчик). Необхідно встановити відповідності між цими двома групами інформації – утворити логічні пари. Кожна правильно визначена логічна пара оцінюється в один бал. Максимальна кількість балів за завдання – 5 балів.

Максимальна оцінка за контрольну роботу (далі – к. р.) – 10 балів, 9-10 б. виставляється, якщо питання к. р. висвітлені уповні, обгрунтовано, наведено переконливі приклади. 8-7 б. – у разі недостатньо глибокого аналізу, наведено лише один приклад, питання висвітлено уповні, але дещо поверхово; 6-5 б. – якщо студент не відповів на одне питання к. р., дав часткові відповіді на решту і не навів жодного прикладу. 4-3 б. – якщо студент не відповів на половину питань, однак дав часткові

	<p>малозмістовні відповіді на решту; 2-1 б. – якщо студент не відповів на жодне питання або відповів неправильно.</p> <p>Перед написанням письмової роботи у форматі тестів, к. р. тощо студенти отримують завдання та посилання на навчально-методичну й наукову літературу для самостійної підготовки.</p> <p>Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену. На екзамен виносяться питання програми н. д. «Психологія релігії». Максимальна кількість балів: 50 за роботу впродовж семестру та 50 – за екзамен. Білет складається з 3 питань. Перше і друге – теоретичний аналіз, третє – прикладного характеру. Екзамен може проводитись онлайн у формі тестів.</p> <p>Умови допуску до екзамену: виконання усіх тих завдань н. д., які підлягають контрольному оцінюванню.</p> <p>Пропущені заняття відпрацьовуються протягом місяця або протягом тижня КСР (усно або за допомогою тестів).</p> <p>Самостійна робота (конспекти) мають бути здані до завершення змістового модуля. Мінімальна кількість балів для допуску до екзамену – 25. Якщо студент набрав за семестр чи за екзамен 24 б. і менше, то він складає екзамен повторно.</p> <p>Форми оцінювання регламентуються згідно Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника http://surl.li/wrravr</p> <p>У випадку неатестації здобувачів освіти з н. д. «Психологія релігії» вони мають право на повторне вивчення курсу</p> <p>Накопичування балів під час вивчення н. д.</p> <p>Вид навчальної роботи – максимальна кількість балів:</p> <p><i>Лекції (тестування) – 10.</i> <i>Семінарські заняття – 15.</i> <i>Контрольна робота – 10.</i> <i>Самостійна робота – 15.</i> <i>Екзамен – 50.</i> <i>Разом – 100.</i></p> <p>Оцінювання здійснюється відповідно до графіку навчального процесу.</p>
Вимоги до письмових робіт	Домашня робота. Виступи на 5, 6, 7, 8, 9. семінарських заняттях – очна форма; на 2, 3, 4, 5, 6 – заочна.
Семінарські заняття	Участь у семінарських заняттях (1 бал за 1 заняття). 9 балів – очна форма, 6 балів – заочна.

	Робота на семінарських заняттях (обговорення питань семінару – по 5 балів) –45 балів – очна форма, 30 балів – заочна
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для допуску до екзамену – 25. Якщо студент набирає за семестр чи за екзамен 24 б і менше, то він складає екзамен повторно. Оцінювання регламентуються Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника http://surl.li/wrravr Додаткові бали. За бажанням студента: виконання індивідуального завдання, участь у брейн-рингу з психології релігії тощо.
Підсумковий контроль	Екзамен. Комбінована форма – письмово-усний. Білет містить 3 питання – 2 теоретичні і 1 прикладного характеру. Розподіл балів за завдання: 1-ше питання –20 балів, 2-ге – 15; 3-тє – 15.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для курсового проекту (роботи), практики	для екзамену, заліку
90–100	A	відмінно	Зараховано
80–89	B	добре	
70–79	C		
60–69	D	задовільно	
50–59	E		
26–49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	зне зараховано з можливістю повторного складання
1–25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	зне зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи: Перед написанням письмової роботи у форматі тестів, контрольної роботи тощо студенти отримують завдання та посилання на навчально-методичну й наукову літературу для самостійної підготовки. Більш докладно див.: б. Система оцінювання навчальної дисципліни

Академічна доброчесність. У випадках запозичених робіт, плагіату, списування студент буде недопущений до здачі підсумкового контролю (<https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf>).

Неприйнятним для студентів Університету є: порушення норм моралі, включно з негідною поведінкою під час занять, зокрема, дії, які перешкоджають навчальному процесу; пропуски занять без поважної причини.

Відвідування занять. Пропуски занять та відпрацювання. Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань внаслідок пропущених занять без поважних причин. Відпрацювати пропущені заняття студенти зможуть письмово (виконати тести, написати контрольну роботу та ін.) або усно протягом місяця після пропущеного заняття або протягом тижня КСР. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, виконують всі завдання згідно вимог, проходять тестування за темами (<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/polozhennia-pro-induvid.-grafik.pdf>).

Виконання завдання пізніше встановленого терміну. Роботи повинні бути виконані й представлені у встановлений час, не пізніше ніж за 1 тиждень до завершення вивчення навчального курсу групою. Ті, хто не виконали тести, практичні завдання, завдання самостійної роботи вчасно, повинні їх виконати, однак оцінка при цьому буде знижена відповідно до розроблених критеріїв. У випадку незадовільного виконання завдань, виявів недобропорядної поведінки, академічної недобропорядності (списування), викладач пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

9. Рекомендована література

Базова до всіх тем

1. **Москалець В. П.** Психологія релігії: підручник, 3-тє вид., перероб., доповн. Київ: «Ліра-К», 2020. 192 с. ©
2. **Москалець В. П.** Психологія релігії: підручник, 2-ге вид., перероб., доповн. Київ: «КНТ», 2019. 220 с. ©

Додаткова/допоміжна

1. **Бодріар Ж.** Символічний образ і смерть. Львів; Свічадо, 2004. 376 с.
2. **Булашев Г.** Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ: «Довіра», 1993. 414 с.
3. **Гречка М.** Таїна людського буття (матриця «воскресіння»): науково-популярне видання. Київ: Ліра-К, 2018. 232 с.
4. **Гуманістична** психологія: антологія. Том I. Гуманістичні підходи в західній психології XX століття. Київ: Пульсари, 2001. 252 с.
5. **Докаш В. І.** Психологія релігії: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2012. 464 с.
6. **Духовно-психологічні** основи християнської психології: монографія / За ред. Л. М. Гридковець. Львів: Скриня, 2015. 366 с.
7. **Зелінський,** отець Андрій. Повертати людей до людяності – капелан, отець Андрій прозавдання на фронті [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://slovo.today/2017/08/18/povertaty-lyudey-do-lyudyanyosti-kapelan-otec-andriy-zeleinskyu-pro-zavdannya-na-fronti.html>
8. **Іванчич Т.** Діагностика душі й агіотерапія / переклад – О. Гладкий. Львів: Свічадо, 2008. 296 с.
9. **Камю А.** Міф про Сізіфа. Бунтівна людина. Харків: «Фоліо», 420 с.
10. **Каюа Р.** Людина та сакральне. Київ: Ваклер, 2003. 256 с.
11. **Климишин О.** Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід. Івано-Франківськ: Гостинець, 2019. 440 с.
12. **Колодний А. М.,** Филипович Л. О. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан. Львів: Логос, 1996. 184 с.
13. **Кульчицький О.** Проблематика взаємин етнопсихології і диференціальної психології релігії // Релігія в житті українського народу: збірник матеріалів Наукової Конференції у Рокка ді Папа (18-20.X.1963) / за ред. В. Яніва. Мюнхен-Рим-Париж: Український вільний університет, 1966. С. 119-131.
14. **Ліщинська О. А.** Культурна залежність особистості: передумови, чинники, механізми. Київ: ТОВ «Легко інк», 2008. 266 с.
15. **Липинський В.** Релігія і церква в історії України. Філадельфія: б/р. 96 с.
16. **Матласевич О. В.** Психологія релігії: навчальний посібник. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 350 с.
17. **Мей Р.** Становлення екзистенційної психології // Гуманістична психологія: антологія. В 3-х т. / за ред. Р. Трача і Г. Балла. Київ: Пульсари, 2001. Т. I. Гуманістичні підходи в західній психології XX ст. С. 124-162.
18. **Москалець В.** Віра в Бога як психічний базис стану загального благополуччя особистості // Психологія і суспільство. Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис, 2015. № 1. С. 55-65.
19. **Москалець В.,** Демський В. Методологія вивчення релігійної

самосвідомості військовослужбовців // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Психологія». Випуск 2. Одеса: «Гельветика», 2022. С. 7-11.

20. **Москалець В.** «Лад» чи «Мір»? – Важка проблема української національної ідеї // Психологія і суспільство. Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис, 2012. № 1. С. 8-15.

21. **Москалець В.** «Над-смисл» у логотерапії безнадійності // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». Науковий журнал. Випуск 17. Острог: «Острозька академія», 2023. С.141-159. DOI: 10.25264/2415- 7384 <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/about>

22. **Москалець В.** «Над-смисл» у логотерапії горя втрати і мук совісті // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». Науковий журнал. Випуск 16. Острог: «Острозька академія», 2023. С. 73-83. DOI:10/25264/2415- 7384-2023-16-73-83. <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/about>.

23. **Москалець В.**, Олійник А. Релігійна віра як антисуїцидальний чинник // Практична психологія та соціальна робота, 2009. № 2. С. 71-80.

24. **Москалець В. П.** Психологія особистості: підручник, 3-є вид., переробл., доповн. Київ:

«Ліра-К», 2020. С. 131-163; 251-260; 317-333. ©

25. **Москалець В.** Психологія релігії: навч. посібник. Київ: «Академвидав», 2004. 240 с.

26. **Москалець В.**, Рошкевич О. Логотерапевтичний принцип підходу до психологічних проблем ветеранів війни з росією // Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія. Том II. / За ред. В. Садкового, О. Тімченка; НУЦЗУ. Харків: ФОП Панов А. М., 2022. 436 с. С. 90-108. ©

27. **Москалець В.**, Сняк І. Віра в Бога, марновірство, обереги учасників бойових дій у Донбасі // Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія. Том I. / За заг. ред. В. Садкового, О. Тімченка. НЦЗУ. Харків: ФОПМезіна В., 2017. С. 140-152. ©

28. **Москалець В.** Три сили для людини. Від «Великого Інквізитора» до канонічної психології В. Роменця // Психологія і суспільство. Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис, 2012. №2. С. 8-15.

29. **Огієнко І.** Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Курс читання в українському народнім університеті. Репринтне відтворення видання 1918 року. Київ: «Довіра», 1991. 272 с.

30. **Предко Д. Є.** Релігійні почуття: сутність та особливості прояву: монографія. Київ: ТОВ

«ВАДЕКС», 2018. 156 с.

31. **Предко О. І.** Психологія релігії: підручник. Київ: «Академвидав», 2008. 344 с.

32. **Психологічна** енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов.

Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.

33. **Психологія.** З викладом основ психології релігії / під ред. о. Юзефа Макселона. Львів:

«Свічадо», 1998. 320 с. С. 249-302.

34. **Рацінгер Й.** Цінності в часи перемін. Долання майбутніх викликів / пер. з нім. О.Концевича. Львів: Місіонер, 2006. 168 с.

35. **Релігія і церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження-2017** [Електронний ресурс] http://razumkov.org/ua/uploads/2017_Religiya.pdf

36. **Савелюк Н.** Психологія розуміння релігійного дискурсу: монографія. Київ: ТОВ «КНТ», 2017. 340 с.

37. **Савчин М. В.** Духовна парадигма психології: монографія. Київ: Академвидав, 2013. 224 с.

38. **Сартр Ж.-П.** Буття і ніщо. Київ: Основи, 2001. 854 с.

39. **СковороДАР.** Життя, творчість, спадок: збірка творів / укл. Н. Федорак. Харків: ВД «ШКОЛА», 2022. 416 с. С. 381-408.

40. **Спілка Б.,** Ледд К. Л. Психологія молитви. Харків: Гуманітарний центр, 2015. 256 с.

41. **Український науковець довів, що молитва змінює кров і дійсно лікує.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org/novyny/1006665/>

42. **Фітцджеральд Б.** Релігійний імпульс – це бажання знати більше за раціональне [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rozмова.wordpress.com/2013/10/27/barbara-fitzerald>. – Назва з контейнера.

43. **Франкл В.** Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі / пер. з англ. О. Замойської. Харків; Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. 160 с.

44. **Фромм Е.** Мистецтво любові / пер. з англ. В. Кучменко. Київ: Книжковий «Клуб сімейного дозвілля», 2017. 192 с.

45. **Шапар Б. В.** Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640с.

46. **Янів В.** Психологічні основи окциденталізму. Мюнхен: Український вільний університет, 1996. 356 с.

47. **Янів В.** Релігійність українця з етнопсихологічного погляду // Релігія в житті українського народу // Збірник матеріалів Наукової Конференції у Рокка ді Папа (18- 20.X.1963) / за заг ред. В. Яніва. Мюнхен-Рим-Париж, 1966. С. 132-151.

48. **Яремко О.** Релігійність у психології особистості та міжособистісних стосунків: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Свічадо», 2021. 232 с.

49. **Ясперс К.** Психологія світоглядів / переклад з нім. Ю. Федорченка. Київ: Юніверс, 2002. 464 с.

50. **Maslow A. H.** Religion, Values and Peak-Experiences [Електронний

ресурс] / Abraham H.Maslow. – Режим доступу: www.bahaistudies/net/asma/peak-experiences.pdf.

Викладачі:

**професор В. Москалець,
завідувач кафедри загальної
психології,
доцент Ю. Карп'юк, доцент
кафедри загальної психології.**